

SZOCIÁLIS ENERGIATÁMOGATÁSOK

Jelen Infojegyzet a szociális alapon nyújtott energiatámogatások hazai és nemzetközi gyakorlatát és azok társadalmi hatásait ismerteti az elmúlt években kialakult klíma- és energiaválság kapcsán.

- A koronavírus járvány, az energiaválság és az orosz-ukrán háború kapcsán kialakult többszörös válság komoly energetikai kihívások elé állította az Európai Uniót, a tagállamokat és köztük hazánkat is.
- 2022 nyarán az Unió a Szociális Klímaalap elfogadását tűzte ki célul az energiaszegénység által érintettek támogatására.
- Európában a legtöbb állam szociális energiatámogatásokat vezetett be a válság hatására. A támogatások eszközei az adócsökkentések, a kis- és nagykereskedelmi árszabályozás, a közvetlen szociális támogatások, az állami cégek bevonása, a többletprofit megadóztatása és a vállalkozások támogatása voltak.
- Hazánk többféle családtámogatási, ezen belül otthonteremtési támogatással segíti az ingatlanszerzést, valamint energiatámogatást biztosít a háztartásoknak (rezsicsökkentés). Az intézkedéseket a szakértők lakhatási és szociális alapon bírálják.
- Hazánkban kimondottan szociális alapú energiatámogatásnak a szociális tűzifa minősül.

Kutatók véleménye szerint napjainkban egy **többszörös válság** (globális gazdasági, ökológiai és közegészségügyi) kialakulását figyelhetjük meg. Ezen válságok közé illeszkedik a klíma- és energiapolitikát érintő összetett ökológiai válság is ([Pogátsa 2021](#); [Ágh 2022](#); [Palócz 2022](#)). Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (European Environment Agency, [EEA](#)) állásfoglalása szerint a **Covid-járvány** az energiapolitikában jelen lévő feszültségeket is felszínre hozta. A zöld **energiaátmenet** szempontjából a járvány hátráltató tényezőként jelent meg, de hatására komoly viták és nagyvolumenű beruházások kezdődtek a megújuló energiára való átállásért ([EEA 2021](#)). Az **energiaválság 2021**-ben gyűrűzött be Európába, és összetett, hosszabbtávú folyamatok eredményeként az energia árának tartós növekedését eredményezve ([Szénási 2021](#)). A 2022 februárjában kezdődött **orosz-ukrán háború** hatására az **addigi energetikai kihívások alapjai, mint a környezeti fenntarthatóság, az energiabiztonság és a méltányos energiaárak prioritásai átrendeződtek: az energiabiztonság, az ellátásbiztonság elsőszámú energiapolitikai kérdéssé vált.** A környezeti fenntarthatóság és az **energiaátmenet szociális dimenziója többnyire háttérbe szorult** ([Szép 2022](#)).

A **megfizethetőség az energiaellátásban** az ENSZ fenntartható fejlődési céljainak bevezetésével került előtérbe ([UN 2015](#)). A lakásárak és a bérleti díjak emelkedése Európában ekkor már tartós probléma volt ([FEANTSA 2015](#)). A megfizethetőségi problémák hatásairól egy szakértői tanulmány kiemeli, hogy általánosságban nehezítik a lakáshoz jutást, növelik az eladósodottságot, a magas energia árak terhet jelentenek a háztartásoknak és hozzájárulnak a hajléktalanság kockázatának növekedéséhez. A rossz minőségű, alacsony energiahatékonyságú lakások rontják az életminőséget, negatív hatással vannak az emberek egészségi állapotára, és terhelik, szennyeznek a környezetet is ([Bajomi 2021](#)).

Az ENSZ tanulmánya szerint a **2020-as világgjárvány megtorpanást jelentett a javuló szegénységi adatokban** ([UN 2021](#)). Egy 2022 nyarán hat európai országban (Franciaország, Görögország, Lengyelország, Németország, Nagy-Britannia, Olaszország) végzett közvéleménykutatásból kiderült, hogy az energiaár növekedés és magas infláció egy újabb megélhetési válság kialakulását mutatja. A megkérdezettek több mint fele már akkor komoly kockázatot látott arra, hogy a következő hónapokban pénzügyi helyzete bizonytalanná válik, 80 százalékuk több, nehéz pénzügyi döntésre kényszerült ([Ipsos 2022](#)). A szegénység speciális formájáról az **energiaszegénységről akkor beszélhetünk, ha a háztartás vagy magánszemély nem képes biztosítani saját energiaszükségletét.** Kialakulását három alapvető tényező befolyásolja: alacsony **jöve-**

delmi helyzet, a megfizethető energia hiánya és az ingatlan alacsony energiahatékonysága (EPAH 2022). A jelenlegi válságok mindhárom tényező szempontjából kihívást jelentenek a legsérülékenyebb csoportoknak (IMF 2022; IEA 2022). Ezt a válságot jelzi a Századvég közvéleménykutatása is, amely szerint Európában 2022 őszén az emberek negyede küzdött fűtési nehézségekkel (Századvég 2022).

MÉLTÁNYOS ENERGIAPOLITIKA

Az Európai Unió az energiapolitika szociális dimenziójára leginkább az energia- és klímapolitika; a foglalkoztatási és szociális ügyek; a regionális- és várospolitikai és a gazdaságpolitikai koordináció mentén gyakorolhatást. 2020-tól kezdődően az EU kiemelt célja a klímavédelmi célok megvalósítása, ami megjelenik az uniós energiapolitikai törekvésekben is. A regionális- és várospolitika pénzügyi kerettel nyújt célzott támogatást a leromlott, leszakadó vagy szegregált területeken élők helyzetének javítására. Infrastrukturális (lakhatási és épületenergetikai beruházások), illetve szociális elemeket ötvöző, komplex programokat futtat (Bajomi 2021).

A szegénység és társadalmi kirekesztés ellen a Szociális jogok európai pillérének egyik prioritásává tette a szociális lakhatást, lakhatási támogatást, a kényszer-kilakoltatással szembeni megfelelő segítségnyújtást és védelmet, a hajléktalanok számára menedék és szolgáltatások biztosítását.

Európában az épületállomány a legnagyobb energiafogyasztó, a teljes energiafogyasztás 40 százalékát teszi ki (EC 2020). Az EU energiaügyi szakpolitikái támogatják az épületek energiahatékony felújítását, illetve a megújuló energiaforrások lakossági hozzáféréseinek növelését. Egyben az energiaszegénység elleni fellépésre ösztönzik a tagállamokat.

Ennek egyik eszköze a Tiszta energia minden európainak csomag (COM(2016) 860 final), amelyhez további energiahatékonysági rendeletek és tagállami Nemzeti Energia és Klímatervek (NEKT) kapcsolódnak (ld. 2021/25 Infojegyzet). A másik fontos eszköze az Unió komplex klímapolitikai csomagja az Európai

Zöld Megállapodás (COM(2019) 640 final) az üvegházhatású gázok kibocsátásának nullára csökkentése érdekében 2050-ig. Ennek része a Felújítási Hullám stratégia (COM/2020/662 final) az épületfelújítási arány megduplázása, a kibocsátások csökkentése, a helyreállítás előmozdítása és az energiaszegénység mérséklése érdekében. A stratégia pénzügyi forrásokat biztosít az energiahatékony felújítások számára (többéves pénzügyi keret 2021-2027, Next Generation EU, Renovate és Power Up) (ld. 2020/52 Infojegyzet).

Az Európai Bizottság 2021 nyarán elfogadta a 'Fit for 55' nevű javaslatcsomagot, amely 2030-ra az 1990-es szinthez képest 55 százalékkal kívánja csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását. A javaslat előírja az energiahatékonyság növelését, az energiaszegénység elleni küzdelmet. Szabályozza az épületek kibocsátását is.

A Bizottság 2022 tavaszán tette közzé a REPowerEU tervet, amely a tiszta energiaátmenet felgyorsításával tervez függetlenedni az orosz fosszilis energiahordozóktól. Ennek érdekében növeli az energiahatékonysági célkitűzéseket, gyorsítja a megújuló energiaforrások terjesztését. Ezzel együtt a háztartások energiakiadásait és az energiaárak visszaszorítását tűzte ki célul (COM(2022) 230 final). A terv pénzügyi fedezetét a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF) biztosítja ((EU) 2021/241). A terv értelmében létre kell hozni a Szociális Klímaalapot (SCF), amelyet 2023. áprilisában fogadott el az Európai Parlament, 2023. májusától hatályos ((EU) 2023/955). Az Alap 2027-től biztosít forrást a tagállamoknak a legkiszolgáltatottabb háztartások, közlekedési felhasználók és mikrovállalkozások támogatása érdekében.

Fogyasztók védelme a tagállamokban

A fentiekkel az EU a megfizethetőséget tette az energiával kapcsolatos kormányzati kiadások elsődleges fókuszává (Bajomi 2021). A megoldások tekintetében a tagállamok azonban megosztottak. A Nemzetközi Energiaügynökség (IEA) jelentése szerint a fejlett gazdaságok továbbra is a tiszta energiával kapcsolatos beruházásokat támogatják, míg a kevesebb fiskális forrással rendelkező országok a fogyasztók védelmére koncentrálnak (IEA 2022). Az EDN Hub európai hírszolgálat

gyűjtése szerint az európai tagállamok az energiaválság miatt már az ukrán-orosz háború előtt is számos szociálisan célzott intézkedést jelentettek be az Európai Bizottságnál a fogyasztók megsegítése érdekében ([EDN Hub 2021. november 3.](#))

A [Bruegel Intézet](#) kutatása szerint a tagállamok a következő szakpolitikai eszközökkel próbálták enyhíteni az energiaválság fogyasztókat érintő hatásait: adócsökkentések, kis- és nagykereskedelmi árszabályozás, közvetlen szociális támogatások, állami cégek bevonása, többletprofit megadóztatása, vállalkozások támogatása. A legsérülékenyebb csoportokat segítő közvetlen szociális támogatásokkal szinte minden tagállam élt, Magyarország és Málta kivételével. A zöld átállás finanszírozása érdekében kivetett vagy általános energiaadók/ÁFA jelentős csökkentésével, eltörlésével reagált a legtöbb tagállam, kivéve: Litvánia, Magyarország, Málta és Szlovákia ([Sgaravatti et al. 2022](#)).

Az Unió keleti és déli tagállamaiban okoz a legnagyobb problémát az **energiaszegénység és az annak való kitettség** ([Bajomi 2021](#)). A Bruegel Intézet elemzése szerint a kelet európai államok segélycsomagokat, árkompenzációt és a gáz- és áramárak befagyasztását, maximalizálását alkalmazták a háztartások megsegítésére. Több ország célzott szociális támogatásokat (energiatámogatások, utalványok, visszatérítések) vezetett be a legkiszolgáltatottabb fogyasztók számára (Horvátország, Lengyelország, Románia, Szlovénia). Több ország kompenzálta a megújuló energiát használó háztartásait: Ausztria, Csehország, Lengyelország, Szlovénia ([Sgaravatti et al. 2022](#)).

ENERGIATÁMOGATÁSOK HAZÁNKBAN

Lakhatási szakértők szerint Magyarországon 2019–2020-ban a **háztartások 10 százaléka volt energiaszegénységben érintett**. A lakosság 8,5 százaléka költött jövedelme 25 százalékánál többet energiára, 10 százaléka halmozott fel rezsihátralékot. Ez az érték az alacsony jövedelműek esetében 22 százalék, az egyedülálló szülők között 38,2 százalék volt. ([Feldmár 2020](#), [Bajomi 2021](#), [Feldmár et al. 2021](#)). Szakértők szerint Magyarország lakhatási és

energiatámogatásai nem szociális alapon célzottak, főként a középosztály fogyasztóit védik. Álláspontjuk szerint az állam kevés forrást biztosít a szociális energiatámogatásokra. A lakhatási támogatások nem jutnak el az alacsony jövedelmű háztartásokba és nem tartalmaznak energetikai követelményeket ([Czirusz 2022](#), [Feldmár-Bajomi 2022](#)). Ilyen normatív, nem szociális jellegű energiatámogatás volt a 2013-ban bevezetett rezsicsökkentés vagy a 2021. novemberi benzin és a gázolaj árstop.

Rezsicsökkentés

A rezsicsökkentések végrehajtásáról szóló [2013. évi LIV. törvény](#) szerint a fogyasztók 2013. július 1-je után 10 százalékkal csökkentett hatósági áron kapták az energiát. A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal ([MEKH](#)) adatai szerint a rendszer csökkentette a közműhátralékosok arányát. 2022. januárjában a magyar lakosság 6,7 százalékának volt közüzemi díjhátraléka ([MEKH 2022](#)). Lakhatási szakértők szerint azonban az intézkedés nem vette figyelembe a háztartásméretet, a háztartás energiamixét és a rászorultságot. Továbbá az olcsó energia lehetősége visszafogta az energiahatékonysági beruházásokat, mivel nem ösztönözte a fogyasztókat energiamegtakarításra ([Policy Agenda 2013](#), [Czirusz 2022](#), [Szép 2022](#)).

Az energia addig alacsony ára 2021-től tartósan emelkedni kezdett ([Eurostat 2022](#)). 2022 nyarán a magyar kormány szűkítette a támogatást ([259/2022](#) (VII. 21.) Korm. rendelet), az átlagfogyasztás felett magasabb lakossági piaci árat bevezetve. Szakértők szerint a lakhatási és energiaszegénységben élők, az árammal fűtő háztartások, vagy a rosszul szigetelt házban élők terhei emelkednek ezzel leginkább ([Feldmár-Bajomi 2022](#)). A Századvég közvéleménykutatása szerint a rezsicsökkentés részleges felszámolása után 2022 őszén a **lakosság 15 százaléka nem tudta megfelelően fűteni otthonát** ([Századvég 2022](#)). A Nézőpont Intézet 2022 év végi közvéleménykutatása szerint a **fogyasztók 61 százalékának emelkedett a rezsiszámlája, 22 százalékának jelentősen** ([Nézőpont 2022](#)).

Védendő fogyasztók

Az energetikai jogszabályok a földgáz ([2008.](#)

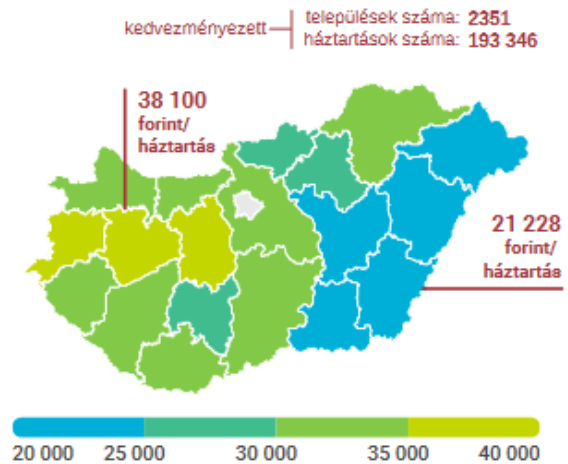
([évi XL. törvény](#)), a villamosenergia ([2007. évi LXXXVI. törvény](#)), valamint a vízközmű ([2011. évi CCIX. törvény](#)) igénybevétele esetén is megkülönböztetnek védendő fogyasztókat. **Védendő fogyasztónak minősül a szociális helyzetük (szociálisan rászoruló felhasználó) vagy valamely egyéb tulajdonságuk alapján (fogyatékossgal élők) ellátási kedvezményben részesülők** (pl. részletfizetés, fizetési haladék, vagy előre fizető mérő felszerelése). Ezek a kedvezmények a rezsicsökkentés változása után is megmaradtak ([MEOSZ 2022](#)). 2023 tavaszán egyszerűsödött a védendő fogyasztói státusz megújításának eljárása ([2011. évi CCIX. törvény](#)).

Szociális tűzifa

Vezetékes gáz és távfűtés hiányában, vagy mellett kb. **4 millió ember fűti otthonát részben vagy kizárólag szilárd tüzelővel** (90% fa, a többi szén). A **fatüzelés leginkább az alacsony jövedelmű, rossz állapotú lakásokban élő háztartásokra jellemző** ([Feldmár–Bajomi 2022](#)). Egy klímaszakértői elemzés szerint a tűzifa növekvő használatának környezeti hatása az emelkedő légszennyezés és annak súlyos egészségügyi kockázatai. Ennek ellenére hazánk 2016-tól az energiaszegények biomassza égetésével, vagyis a tűzifa felhasználással teljesítette az uniós megújuló energia célokat ([Szép 2022](#)).

A szilárd tüzelőt használók a jogszabály szerint nem részesülnek a rezsicsökkentésből ([Czifrusz 2022](#)). A **tűzifa lakossági ára** az elmúlt évtizedben lassú növekedést mutatott, de 2022 őszén a rezsicsökkentés részleges felszámolása ugrásszerű kereslet-növekedést és áremelkedést eredményezett ([Feldmár–Bajomi 2022](#)). A tűzifa ára 3 hónap alatt 72 százalékkal emelkedett ([KSH](#)). Ez az energiaszegény-

1. ábra: A szociális tűzifa mértéke és eloszlása Magyarországon (Ft/háztartás), 2021

Forrás: [Feldmár–Bajomi 2022](#)

ségben élőket érintette a legrosszabbul. A tűzifa-rendelet ([287/2022. \(VIII. 4.\) Korm. rendelet](#)) hatósági árat vezetett be a tűzifára, de ezzel az energiaszegény háztartásokat továbbra sem ösztönzi vagy támogatja a korszerűsítésben, a tisztább megújuló energiaforrások használatában ([Czifrusz 2022](#), [Feldmár–Bajomi 2022](#)). A szociális tűzifa programra szánt költségvetési keret nem emelkedett az ár növekedéssel együtt, az 2023 telén is 5 milliárd forint marad ([Habitat 2023. március 21.](#)).

Hazánkban **az egyetlen, kimondottan szociális alapú energiatámogatás a szociális tűzifa**. Lakhatási szakértők szerint ennek mennyisége az igényhez képest nem elégséges és elosztási rendszere egyenlőtlen (*1. ábra*). Szerintük ezen változtatni és a rászorulókat hatékonyabban támogatni egy kétoldalú szakpolitikai beavatkozással (egyrésről a **meglévő támogatások kiterjesztése** és újabb **szociálisan célzott energiatámogatások bevezetése**; másrésről **komplett épület- és fűtéskorszerűsítési program**) lehetne ([Feldmár–Bajomi 2022](#)).

Források:

- Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2022 [Habitat for Humanity 2022](#)
- Szép Tekla: A tűzifa-rendelet lassítja az energiaátmenetet és csapdába zárja az energiaszegényeket [Másféltek, 2022. augusztus 19.](#)
- Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2021 [Habitat for Humanity 2021](#)
- Feldmár Nóra szerk.: Helyzetkép a magyarországi energiaszegénységről [Elosztó Projekt 2021](#)

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486